

عوامل موثر در گسترش روابط ایران و عمان در دهه اخیر (۹۴-۱۳۸۴)

حسن تارپوردی^۱ - دکتر صمد قائم پناه^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۶

چکیده:

ایران و عمان همواره در طول چند دهه اخیر چه قبل از انقلاب ایران (سرکوب شورشیان ظفار مخالف سلطان قابوس عمان توسط ایران) و چه بعد از انقلاب (اعلام بی طرفی عمان از همراهی با صدام و شورای همکاری خلیج فارس در جنگ علیه ایران) روابطی مثبت و سازنده داشته‌اند و دو کشور با وجود داشتن روابط همسایگی و موقعیت جغرافیایی نقشی تعیین کننده در امنیت خلیج فارس را دارند.

مناسبات تاریخی دو کشور در گذشته و در دوره معاصر و اهمیت خاصی که کشور عمان در سیاست خارجی جمهوری اسلامی در منطقه خلیج فارس و خاورمیانه داشته و عواملی همچون نقش استراتژیک تنگه هرمز و هسته‌ای شدن ایران و پیوستگی جغرافیایی و انرژی گاز و منافع متقابل و مشترک فرهنگی و اقتصادی که در روابط ایران و عمان موثر بوده، روابط دو کشور را در شرایط خاص و مهم قراردادده، تنگه هرمز به عنوان گذرگاه استراتژیکی دنیا توانسته در تامین روابط اقتصادی و نظامی دو کشور نقش مهم و حیاتی داشته و تنها راه مبادلات تجاری عمان با کشورهای جنوب خلیج فارس می‌باشد و دفاع از این تنگه و نظارت بر تردد دریایی بنا بر موافقت نامه ۱۹۷۴ به طور مشترک بین ایران و عمان قرار داده شده است. عمان با سیاست میانجیگری خود توانسته تا در موضوعات مهمی همچون توافق هسته‌ای ایران و غیره به لحاظ دیپلماتیک نقش موثری در روابط دو کشور داشته است.

واژگان کلیدی: موقعیت استراتژیک، تنگه هرمز، توافق هسته‌ای، انرژی گاز، میانجیگری

---

^۱ - دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تاکستان، قزوین، ایران

tarevdei@gmail.com

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تاکستان، قزوین، ایران
sghaempanah89@gmail.com

مقدمه:

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، ایران در زمینه استقرار پادشاهی عمان نقش مهمی در ثبات این کشور ایفا نموده است.^{*} یکی از عناصر موثر بر روابط ایران و عمان روابط همسایگی بوده است و تنگه استراتژیک هرمز باعث اتصال و نزدیکی دو کشور بوده و در تامین منافع دو کشور و روابط منطقه‌ای و بین‌المللی ایران و عمان حائز اهمیت می‌باشد.

همچنین دو کشور با داشتن موقعیت جغرافیایی در دو طرف راه‌های آبی بین‌المللی خلیج فارس هم بر اعتبار ژئواستراتژیکی و ژئوپولیتیکی دو کشور افزوده و هم راه‌های دستیابی به تامین امنیت تنگه هرمز را ایجاد نموده است. بدین ترتیب اهمیت جغرافیایی تنگه هرمز و روابط دو کشور در تامین امنیت این تنگه از عوامل مهم و پایدار در تقویت و افزایش روابط ایران و عمان بوده و زمینه‌های همکاری‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را توسعه داده است. (Taghizadeh, 1971:43)

عمان با داشتن بنادر مهمی همچون بندرترانزیتی صلاله به عنوان یکی از یازده بندر بزرگ دنیا و همسایگی با اقیانوس هند از یک طرف و قرار گرفتن ایران در کریدور شمال-جنوب و عبور بزرگراه آسیایی از سرزمین جمهوری اسلامی ایران از طرف دیگر باعث گردیده تا زمینه‌های همکاری جدیدی در توسعه روابط دو جانبه و منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاد گردد. (Ezzati, 2001:58) عامل دیگری که در روابط دو کشور موثر بوده عامل فرهنگی می‌باشد. با نگاه به تاریخ روابط دو کشور در زمینه‌های فرهنگی به این نکته دست می‌یابیم که آداب و رسوم و مراودات و سنت‌های رایج قدیمی در دو کشور دارای مشابهت‌های قابل توجهی می‌باشد. اشتراکات فرهنگی و فرهنگ محلی دو کشور نشانگر این است که جریان تبادل فرهنگی میان مردم ایران و عمان عمیق بوده است و همچنین با وجود پذیرش اسلام در دو کشور و اعتقاد به آیین آسمانی اسلام، مشابهت‌های اعتقادی و دینی نیز وجود داشته و روابط فرهنگی دو کشور ایران و عمان به عنوان دو همسایه دارای اشتراکات فرهنگی بوده که با توجه به اسناد موجود در آرشیو وزارت امور خارجه ایران بیانگر همکاری‌های بسیار نزدیکی

^{*} - پادشاه ایران در جریان حمایت از پادشاه عمان در جنگ ظفار بین دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی نیروهای شورشگر و مخالف سلطان عمان که مورد حمایت صدام بودند را سرکوب نمودند.

در دفاع از کیان اسلامی بین دو کشور صورت گرفته و با داشتن اعتماد متقابل تحولات مثبت در توسعه روابط فرهنگی ایجاد نموده است.

یادداشت تفاهم و قراردادهای مختلف همکاری ویژه‌ای در زمینه نفت و گاز و همکاری‌های اقتصادی با حضور شرکت‌های ایرانی به امضا رسیده و با پروژه‌های توسعه‌ای در عمان موافقت شده است. در ادامه این روند، شاهد بیشترین تحولات در مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هستیم و رفت و آمدها و رایزنی‌های سیاسی مختلفی در سطوح مختلف بین ایران و عمان صورت می‌گیرد.

در همین چارچوب حضور و مشارکت فعال عمان، مقامات قضایی در اجلاس‌های مختلف در ایران، اجلاس مرتبط به دادستان‌های کشورهای اسلامی و همچنین اجلاس روسای قوه قضائیه بویژه حضور قضات زنان مسلمان در اجلاس قضات اسلامی قابل توجه است. همچنین سلطان نشین عمان، حق ایران در دستیابی به فناوری صلح آمیز هسته‌ای را به رسمیت شناخته و آن را حق مسلم ایرانیان می‌داند. سران این کشور در ملاقات‌های مختلف با مقامات کشورمان، داشتن فناوری صلح آمیز هسته‌ای را نیاز لازم و ضروری حال و آینده ایران و دیگر کشورهای منطقه دانسته‌اند. نقش میانجیگری عمان در توافق هسته‌ای ایران و آزادی زندانیان ایران در آمریکا و بالعکس زندانیان آمریکا در ایران به عنوان عامل موثر و پایدار دیگر قابل تامل است. (Taghizadeh, 1971.78)

در طول چند دهه گذشته، در مناسبات تاریخی، سیاسی و اقتصادی همواره شاهد روابطی متین مبتنی بر واقعیت‌های سیاسی منطقه و درایت مقامات سیاسی دو کشور بوده‌ایم و می‌توانیم این ادعا را داشته باشیم که با چنین دیدگاهی یعنی سیاست در کنار حکمت، در میان کشورهای منطقه، عمان تقریباً جزو معدود کشورهای در منطقه خلیج فارس است که در دهه‌های گذشته، نقطه سیاهی در رابطه با ایران نداشته بلکه ارتباط تهران و مسقط همواره رو به توسعه بوده است. روابطی که هر کدام گویای حفظ و گسترش روابط در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی می‌باشد. (Emami, 2011.55)

از زاویه نگاه ایران رابطه با عمان گسترش روابط و گام موثر در جهت به دست آوردن منافع اقتصادی (به ویژه در حوزه انرژی) و برای عمان کسب پرستیژ منطقه‌ای به عنوان

یک بازیگر مستقل موثراست. در مجموع روابط ایران و عمان، مثبت و رو به گسترش است. رابطه‌ای که در دوران ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد و حسن روحانی در زمینه سیاست خارجی با همسایگان بیش از پیش در اولویت سیاست خارجی بوده است و با توجه به مناسبات خارجی دو کشور در قبل از انقلاب و بعد از انقلاب در قالب همکاری‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی دو جانبه، این کشور اهمیت زیادی در سیاست خارجی ایران در منطقه خلیج فارس و خاورمیانه داشته که در این پژوهش حاضر بدان پرداخته می‌شود.

چارچوب نظری:

نظریه همگرایی

در یکی دو قرن اخیر به خصوص بعد از جنگ جهانی دوم همگرایی با هدف مقابله با جنگ‌های منطقه‌ای و تهدیدات وارده از سوی ابرقدرت‌ها و همچنین برای همکاری در توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای هم سود و هم پیمان در مناطق مختلف جهان مورد توجه قرار گرفته است. با طرح نظریه همگرایی، نظریه پردازان روابط بین‌الملل تلاش‌های زیادی برای ارائه حدود و ثغور و تعریف همگرایی داشته‌اند. نظریه همگرایی در واقع نوعی همبستگی دو یا چند کشور متعامل است که روابط را به سطحی بالاتر از سطح ملی تعریف و جایگزین می‌کند. (Chamankar, 2005.29)

دیوید میتسانی به همگرایی از دیدگاه کارکردگرایی نگریسته و استدلال وی پیچیدگی فزاینده نظام‌های حکومتی را وظایف فنی و غیر سیاسی حکومت‌ها دانسته است این نظریه نوعی انشعاب است که طبق آن توسعه همکاری کارکردی در یک بخش باعث می‌شود ضرورت همکاری کارکردی در بخش دیگر احساس شود. (Muir, 2001.93)

با مطالعه شاخص‌های مورد نظر محققان نظریه همگرایی می‌توان به این نتیجه رسید که همگرایی مفهومی چند بعدی است. توجه برخی نظریه پردازان بر عامل اقتصاد و تاکید بر وابستگی متقابل اقتصادی، تاکید بر مدل همکاری سیاسی و ائتلاف‌گونه و نیز همگرایی فرهنگی مبتنی بر هویت اتباع، همگی نشان از چند وجهی بودن نظریه همگرایی است؛ بنابر این استدلال بوزان از ارائه سطح تحلیل جداگانه برای مناطق امن این است که مسائل مربوط

به مناطق را نمی‌توان با استفاده از سطوح تحلیل قبلی که در سطح ملی یا سطح بین-المللی تعریف می‌شدند، تحلیل کرد. بدین لحاظ وی خواستار ارائه تعریفی جداگانه از سطح تحلیلی جدیدی برای تحلیل مناطق است. در واقع همگرایی از مولفه‌های اقتصادی، سیاسی و حقوقی برخوردار است که هر یک ترکیبات متمایزی برای شرکا ایجاد می‌کند. در این روند، فرایند همگرایی در دهه ۱۹۸۰ در درون سازمان‌های منطقه‌ای در بخش‌های مختلف جهان ادامه یافت. (Muir,2001.85)

همگرایی و همکاری میان ایران و عمان در حوزه‌های اقتصادی و تجاری، همکاری‌های ژئوپولیتیکی و همکاری‌های سیاسی تقسیم شده است. سیاست‌های میانه رو و مستقل دولت عمان از یک سو و تلاش ایران برای بهبود رابطه با همسایگانش در کنار اشتراک منافع دو کشور در حوزه‌های اقتصادی_انرژی، ژئوپولیتیکی و تنگه هرمز باعث نزدیکی روابط میان دو کشور ایران و عمان شده است. افزون بر این، اتخاذ موضع غیرخصمانه از سوی دولت عمان در قبال پرونده هسته‌ای ایران و تلاش این کشور کوچک برای ایفای نقش میانجی گرایانه در مذاکرات هسته‌ای میان ایران و ۱+۵ نیز باعث نزدیکی بیشتر و گسترش روابط میان جمهوری اسلامی ایران و سلطان نشین عمان شده است که نشان از همگرایی دارد. (Mojtahedzade,205.85)

روابط ایران و عمان بعد از انقلاب تا سال ۸۴

۱- روابط سیاسی

تاسیس شورای همکاری خلیج فارس که پس از هشت ماه از جنگ ایران و عراق بوده در زمینه حمایت و کمک مالی تسلیحاتی به عراق و در مخالفت با ایران مبادرت نموده و سیاست خارجی این شورا در قبال ایران مغرضانه بوده است و در جنگ هشت ساله تحمیلی ایران در جبهه حامیان صدام بوده و از طریق بنادر کویت و جزایر استراتژیک «بویان» را در اختیار عراق قرار داده و از طریق این بنادر کمک‌های تسلیحاتی عربستان و کویت به عراق تامین می‌گشته است.

در میان اعضای شورای همکاری خلیج فارس تنها عمان در جنگ هشت ساله روابط دیپلماتیک متوازنی با ایران داشته است حتی با فشارهایی که از سوی این شورا بر عمان وارد می‌گشت روابطش را با ایران قطع نکرد و در سال ۱۹۸۷ در فراخوانی اتحادیه عرب برای بایکوت ایران را رد نمود و اجازه سوختگیری به هواپیماهای عراق در جنگ علیه ایران را نداد. (Taghavi, 2006. 105) عمان طی سال‌های گذشته در چارچوب سیاست منطقه‌ای متوازن، گسترش مناسبات با کشورهای حوزه خلیج فارس و جمهوری اسلامی ایران را در دستور کار قرار داده است و بر همکاری منطقه‌ای در قالب کشورهای معتدل تاکید دارد و از شرکت در اجلاس ۵+۱ و شورای همکاری خلیج فارس درباره ایران که در مصر برگزار شده بود شرکت نکرد. نقش عمان در تامین امنیت خلیج فارس و تنگه هرمز و امنیت انتقال نفت دارای مسئولیت بین‌المللی است. سلطان قابوس در سال ۱۹۹۴ در پاسخ به پرسشی درخصوص افزایش نگرانی نسبت به درگیر شدن آمریکا در امنیت خلیج فارس گفت؛ نگرانی عمده من این است هر کشوری که منافع جدی دارد، باید در امنیت خلیج فارس، نقش کامل خود را به طور فعال و سازنده، جهت حفظ امنیت و همچنین ایجاد آینده بهتر برای مردم ایفا کند. وی افزود: با توجه به این واقعیت که کالای تولیدی این منطقه برای بقیه جهان، حیاتی است، لذا تمامی جامعه بین‌المللی در کمک به هر طریق ممکن برای حفظ صلح و امنیت در منطقه مسئولیت دارند.

عمان در زمینه سیاست خارجی همیشه به عنوان بازیگری مستقل عمل کرده و استحکام مواضع و اهداف تعیین شده عمان موجب شده تا با ابتکارات سودمند، عمان را تبدیل به یک وزنه‌ای مستقل نماید. سلطان قابوس معتقد است: بدون داشتن نگرانی داخلی مطمئناً بهتر می‌توان برای دستیابی به منافع ملی تجهیز شد. حتی در صورت آسیب‌پذیری اقتصادی قدرت‌های خارجی می‌توانند از آن به عنوان ابزاری برای نفوذ استفاده کنند. در زمینه ایجاد همکاری منطقه‌ای عمان معتقد است این همکاری‌ها باید در برگیرنده توسعه اقتصادی، صنعتی شدن و طراحی نقاطی باشد که برای پیشرفت و بهبود شهروندان کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، مهم و برای اثبات امنیت داخلی آنها نیز ضروری است. عمان انتظار دارد کمک‌های اقتصادی و مالی از کشورهای عضو شورا دریافت کند. عمان

یک مسئولیت جدی دارد: حفظ آزادی دریانوردی در خلیج فارس در حالیکه ایمنی مسیر دریایی تنها تکلیف عمان نیست بلکه یک مسئولیت منطقه‌ای و بین‌المللی است. عمان برای ایفای این نقش نیاز به تضمین ثبات داخلی، هدفی که تنها از طریق برنامه‌های توسعه به دست می‌آید، دارد. شورای همکاری خلیج فارس می‌بایست برای تضمین این امر نقش فعالی در تامین مالی این برنامه‌ها ایفا کند. (Ghasem NARAGHI, 2000)

عمان با افزایش توانمندی و ایجاد تحول ساختاری توانسته سیستم‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی خود را تحت کنترل در آورد و این کنترل پذیری باعث گردیده تا عمان را در روابط گسترده و در چارچوب منافع ملی با قدرت‌های بین‌المللی اثرگذار باشد.

۲- روابط اقتصادی

روابط اقتصادی ایران و عمان با یادداشت تفاهمی که در ۲۶ ماه می ۱۹۸۷ میلادی میان وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران و وزارت خارجه ایران به امضاء رسیده است و سنگ بنای تجدید روابط اقتصادی دو کشور تقویت شده و در این یادداشت تفاهم همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، نفتی، هواپیمایی، کشتیرانی و مخابراتی پیش بینی شده است. بر این اساس کمیسیون مشترک اقتصادی دو کشور در دسامبر ۱۹۸۷ تاسیس شد اولین اجلاس این کمیسیون در مارس ۱۹۸۹ در مسقط برگزار گردید بر همین اساس کمیسیون مشترک اقتصادی دو کشور و امضای موافقتنامه تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری متقابل در سال ۲۰۰۲ و امضای موافقتنامه بازرگانی دو کشور در سال ۲۰۰۲ به ۵/۵ برابر رسیده و یکصد میلیون دلار به ۵۵۰ میلیون دلار افزایش یافته است هم‌اکنون جمهوری اسلامی ایران دومین رتبه را پس از امارات متحده عربی در جذب صادرات مجدد عمان دارد. حجم مبادلات دو کشور بالغ بر ۵۶۰ میلیون دلار بود که بیش از ۹۰٪ آن را صادرات عمان تشکیل داده است. (Taghavi, 2006: 96)

لازمه پایدار بودن همکاری‌های اقتصادی بین ایران و عمان، ایجاد توازن در تبادلات تجاری می‌باشد و ارزیابی حجم تبادل بازرگانی مثبت بوده و زمینه‌های تنوع مبادلات تجاری ایجاد گردیده است. البته میزان تبادلات تجاری با ظرفیت‌های دو کشور متناسب گردید و در این خصوص برای توسعه اقتصادی میان اتاق بازرگانی دو کشور راهکارهای

علمی قابل توجهی به نقش خصوصی سازی در مبادلات بازرگانی وقانونمند نمودن فرایند صادرات و واردات پیشنهاد گردیده است.

۳- روابط فرهنگی

اشتراکات فرهنگی دو ملت و بویژه مشابهت‌های فراوان فرهنگ فولکوریک مناطق همجوار دو کشور نشان دهنده این واقعیت است که جریان تبادل فرهنگی میان مردم ایران و عمان عمقی تاریخی دارد. علاوه بر آن، اعتقاد دو ملت به آئین آسمانی اسلام موجبات جاودانگی پیوندهای فرهنگی آنها، تضمین و استمرار آن گردیده است. در سه دهه قبل شاهد جهش در گسترش این روابط هستیم و دستاورد عمده توسعه روابط دو جانبه در زمینه فرهنگی در دهه هفتاد میلادی، موافقتنامه‌ای جامع در زمینه همکاری‌های و فرهنگی-علمی و آموزشی بود که اعتبار آن تا اواسط دهه نود میلادی ادامه داشت. لغو ۲۰ اعتبار موافقتنامه مزبور در سال ۱۹۹۳ اگر چه سرعت همکاری‌های فرهنگی دو کشور را کند نمود لیکن متولیان ذیربط دو کشور با رفت و آمدهای منظم و امضای چندین یادداشت تفاهم موجبات رونق همکاری‌های فرهنگی و آکادمیک فیما بین را فراهم آوردند. سفر میرسلیم وزیر وقت فرهنگ و ارشاد اسلامی جمهوری اسلامی ایران به مسقط در سال ۱۹۹۵ و سفر فیصل بن علی وزیر وقت فرهنگ و میراث ملی سلطنت عمان به تهران در سال ۱۹۹۷ سرآغاز مرحله جدید توسعه روابط فرهنگی دو کشور محسوب می‌شود.

روابط علمی و دانشگاهی دو کشور با سفر آموزش عالی عمان به تهران در سال ۱۹۹۹ و سفر وزیر علوم تحقیقات و فناوری ایران به مسقط در سال ۲۰۰۰ متحول شد. این تبادلات منجر به تاسیس ((کمیته مشترک علمی)) گردید که تا به حال دو نشست در مسقط و تهران برگزار نموده است. در پرتو فعالیتی‌های این کمیته هم اکنون چند دانشجوی عمانی در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل هستند. همچنین هیات‌هایی از مسئولین، اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های دو کشور دیدارهای متقابل به عمل آورده‌اند و همکاری دو کشور در سایر زمینه‌های فرهنگی نیز رشد قابل توجهی داشته است. کرسی فقه اباضی در دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، عضویت مفتی اعظم عمان در شورای عالی مجمع تقریب مذاهب اسلامی و مشارکت فعال ایشان در نشست‌های سالیانه این مجمع در تهران، شرکت در

مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، همکاری‌های کتابخانه‌ای، ارتباطات رادیو-تلویزیونی و مطبوعاتی برگزاری هفته فیلم و هفته فرهنگی، برگزاری دو مورد نمایشگاه تاریخ روابط دو کشور، شرکت فعال در نمایشگاه‌های هنری بویژه هنرهای تجسمی، همکاری در ترمیم و حفظ میراث فرهنگی، شروع آموزش مقدماتی زبان فارسی در دانشگاه سلطان قابوس همکاری در زمینه آموزش دیپلماتیک توسعه تبادلات توریستی و تنوع بخشیدن به همکاری‌های ورزشی از جمله مصادیق توسعه روابط فرهنگی دو کشور در دهه اخیر بوده است.

آنچه نوید بخش تحکیم و توسعه پایدار روابط فرهنگی ایران و عمان می‌باشد موافقتنامه جامعی است که برای نهادینه شده روابط فرهنگی، علمی، آموزشی، تحقیقاتی، هنری، رسانه-ای، ورزشی و توریستی دو کشور تهیه شده است. مهمترین وجه مشترک این سیاست‌ها صلح طلبانه بودن آنها است. رجا، واثق دارم که در پرتو اراده سیاسی رهبران عالیرتبه دو کشور دستیابی به اهداف مشترک در تحکیم صلح و ثبات منطقه‌ای و توسعه روابط دو جانبه بیش از پیش میسر خواهد شد. (Ahmadi-Pour, 2003.68)

در حال حاضر روابط دو کشور جمهوری اسلامی ایران و کشور عمان در دو نقطه حساس از نظر سیاسی و اقتصادی قرار دارند که در دو سوی تنگه هرمز واقع شده‌اند. این موقعیت جغرافیایی اهمیت روابط دو کشور را رقم می‌زند. در طول چند دهه گذشته، در مناسبات تاریخی، سیاسی و اقتصادی همواره شاهد روابطی متین مبتنی بر واقعیت‌های سیاسی منطقه و درایت مقامات سیاسی دو کشور بوده‌ایم و می‌توانیم این ادعا را داشته باشیم که با چنین دیدگاهی یعنی سیاست در کنار حکمت در میان کشورهای منطقه عمان تقریباً جزو معدود کشورهایی در منطقه خلیج فارس است که در دهه‌های گذشته، نقطه سیاهی در رابطه با ایران نداشته بلکه ارتباط تهران و مسقط همواره رو به توسعه بوده است.

در ارتباط با روابط ایران و عمان بویژه در دولت نهم، مرتضی رحیمی (سفیر جمهوری اسلامی ایران در عمان) با سفر رئیس‌جمهور به عمان انجام شد، توسعه یافت و می‌توان گفت این سفر نقطه عطف جدیدی در روابط و مناسبات دو کشور بود و با توجه به ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منطقه‌ای و بین‌المللی که همراه خود داشت صفحه جدیدی در روابط دو کشور در پی این سفر اقتصادی با حضور شرکت‌های ایرانی به امضاء رسید و

با پروژه‌های توسعه‌ای در عمان موافقت شد. در ادامه این روند در سالی که از سوی رهبر معظم انقلاب سال اتحاد ملی و انسجام اسلامی نامیده شده بود شاهد بیشترین تحولات در مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بودیم رفت و آمدها و رایزنی‌های سیاسی مختلفی در سطوح مختلف بین ایران و عمان صورت گرفت. (Rahimi, 2011: 3)

در همین چارچوب حضور و مشارکت فعال عمان مقامات قضایی در اجلاس‌های مختلف در ایران، اجلاس مرتبط به دادستان‌های کشورهای اسلامی و همچنین اجلاس روسای قوه قضائیه بویژه حضور قضات زنان مسلمان در اجلاس قضات اسلامی قابل توجه بود از تحولات عمده در این مناسبات بود. در کنار این اقدامات رایزنی‌های مستمر بین وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران و وزیر امور خارجه عمان، بن علوی برقرار شد و دو کشور درباره تحولات بین‌المللی و مناسبات منطقه‌ای به رایزنی پرداختند. این تعاملات برای هر نظری کاملاً مشهود بود و موجب شد دیدگاه‌ها و نظرات دو کشور به یکدیگر نزدیک شود در سایه این معرفت و شناخت متقابل بود که اینک شاهد دیدگاه‌های مشترک دو کشور در منطقه هستیم به دنبال این مفاهیم مشترک بین ایران و عمان یک هیات عالی رتبه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی چندی پیش به ریاست معاون سلطان قابوس فهد بن محمود راهی ایران شد که این هیات از سوی دکتر داوودی، معاون رئیس جمهور مورد استقبال قرار گرفت اعضای این هیات عالی رتبه سیاسی را وزرای فرهنگ، بازرگانی، اقتصادی، میراث فرهنگی و صنایع تشکیل می‌دادند که مذاکرات فراگیری با مقامات ایرانی داشتند.

عوامل موثر در گسترش روابط ایران و عمان در دهه اخیر (۹۴-۸۴)

۱- روابط سیاسی

الف: برنامه هسته‌ای ایران

پادشاهی عمان در طول ۴۰ ساله گذشته به جز سه سال ابتدایی انقلاب اسلامی همواره روابط ویژه‌ای با ایران داشته و در سال‌های گذشته تلاش کرده در بحران‌های مختلف بین ایران و غرب به میانجیگری بپردازد.

سلطان قابوس که در سال‌های بعد از انقلاب اسلامی ۲ بار به ایران سفر کرده به عنوان اولین رئیس دولت بعد از انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸ به تهران آمد تا بلکه بتواند مانع از بسته شدن سفارت انگلیس در تهران شود که در این زمینه موفق بود اما در زمستان سال بعد دانشجویان با ورود به این مکان باعث قطع روابط تهران- لندن شدند. وی بار دیگر در سال ۱۳۹۲ به تهران آمد تا پیروزی حسن روحانی را در انتخابات تبریک بگوید و همچنین تلاش کند تا در مذاکرات هسته‌ای که این بار با رویکرد جدیدی برگزار می‌شد، به تسهیل کننده‌ای بین دو طرف تبدیل شود.

اسناد افشا شده مذاکرات مقامات آمریکایی با عمانی‌ها نیز نشان می‌دهد که مقامات این همسایه جنوبی در روابط با تهران نسبت به ۵ کشور دیگر عضو شورای همکاری صداقت بیشتری داشته و تاکید دارند تهران یکی از قدرت‌های منطقه‌ای است که باید جایگاهش از سوی دیگر کشورها به رسمیت شناخته شود.

توافق‌نامه هسته‌ای مقدماتی که در شهر ژنو سوئیس منعقد شد در قبال تعلیق بخشی از برنامه‌های هسته‌ای ایران، بخشی از تحریم‌ها را لغو می‌کند. عربستان سعودی، امارات متحده عربی و برخی دیگر از کشورهای عرب حوزه خلیج فارس با دیده تردید به رویکرد دیپلماتیک آمریکا در قبال ایران نگریستند و ادعا کردند تهران به دنبال تولید سلاح هسته‌ای است. آنها خواستار اقداماتی مضاعف برای متوقف کردن برنامه‌های هسته‌ای تسلیحاتی ایران هستند. مسقط، پایتخت تاریخی عمان بارها میزبان نشست‌هایی بین دیپلمات‌های ایرانی و آمریکایی بوده که در نهایت به توافق هسته‌ای ژنو منجر شد. عمان به طور علنی از کمپین واشنگتن برای بهبود روابط با تهران حمایت می‌کند و بر این باور است که توافق هسته‌ای تنش‌ها بین پادشاهان سنی و ایران را تعدیل می‌کند.

عمان اکنون علاوه بر ایفای نقش در پرونده هسته‌ای در نقش فروشنده دیپلماسی ایران ظاهر شده است. نقش عمان در از سرگیری روابط تهران- واشنگتن فرصت‌های زیادی را برای این کشور عربی با جمعیت ۴ میلیون نفری ایجاد می‌کند. پس از این مذاکرات؛ یک نشست دیگر در ماه مارس در عمان برگزار شد. زمانی که ویلیام برنز، معاون وزیر خارجه آمریکا و مجید تخت روانچی همتای ایرانی او در مسقط ملاقات کردند و پس از آن

نشست‌های دو جانبه‌ای در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل و سپس ژنو برگزار شد که به توافق هسته‌ای مقدماتی انجامید.

در مجموع باید اذعان کرد که برخلاف بسیاری از کشورهای عربی عمان به برنامه هسته‌ای ایران به چشم یک تهدید نگاه نمی‌کند، هرچند عمان مخالف درگیری نظامی آمریکا یا اسرائیل یا هر دو آنها با ایران است اما از تحریم‌های بین‌المللی که علیه جمهوری اسلامی اعمال می‌شود، سود می‌برد.

ب: تنگه هرمز

تنگه هرمز سبب افزایش اهمیت استراتژیکی ایران و عمان در سطح منطقه و جهان شده است. ایران و عمان با در اختیار داشتن سواحل شمالی و جنوبی تنگه هرمز کنترل آن را در اختیار دارند. وابستگی کشورهای خلیج فارس و کشورهای صنعتی جهان به تنگه هرمز موجب شده تا ایران و عمان در صحنه روابط بین‌الملل از نقش مهمی برخوردار شوند. البته ایران به علت برخورداری از مزایای ژئوپلیتیکی نقش اصلی را بر عهده دارد. برعکس عمان در تنگه هرمز یعنی شبه جزیره مسندم به دلیل وسعت کم کوهستانی بودن توپوگرافی نامناسب، عدم پیوستگی سرزمینی با سرزمین اصلی و نبود جزایر و سواحل مناسب برای واحدهای عملیاتی فاقد ارزش استراتژیکی و نظامی مناسب است و امکان ایجاد وحدت فرماندهی و اجرای عملیات نظامی و دفاعی هماهنگ در آن وجود ندارد بلکه تنها برای ایجاد پست‌های دیده بانی و شنود و پایگاه‌های گشت دریایی محدود مناسب است.

تنگه هرمز برای دفاع از شبه جزیره مسندم عمان حائز اهمیت بسیار است. عمان به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم می‌شود. قسمت شمالی کشور یعنی شبه جزیره مسندم به وسیله امارات عربی متحده از قسمت جنوبی کشور جدا شده است. این گسستگی سرزمینی موجب شده تا عمان از نظر حفظ امنیت سرزمینی، عملیات نظامی و کنترل تنگه هرمز با مشکلات جدی مواجه باشد. به ویژه شبه جزیره مسندم، منطقه‌ای کوچک، کوهستانی، دارای سواحل باریک و جزایر و شبه جزایر متعدد است که دفاع از آن را مشکل می‌سازد. این مسئله سبب شده تا عمان برای حفظ امنیت این قسمت از سرزمین خود به ایران و یا قدرت‌های غربی متکی باشد. (Walden, 2001)

دهلیز جنوبی فلات ایران رو به تنگه باز می‌شود و یکی از بزرگ‌ترین مسیرهای ارتباطی داخل فلات ایران به تنگه هرمز مسیر کرمان به بندر عباس است کنترل و حفاظت از بندر عباس به مفهوم حفاظت از امنیت ایران است و این موضوع آسیب پذیری و تهدید از حاشیه جنوبی آن را کاهش می‌دهد. کنترل تنگه از سوی ایران به معنی حفظ پیوستگی سواحل جنوبی ایران را راحت‌تر می‌کند؛ حذف تنگه از قلمرو ایران، به معنی محدود شدن آن در خشکی و دسترسی به دریای بسته خلیج فارس است و ایجاد وحدت فرماندهی بین پایگاه‌ها و واحدهای سواحل دریای عمان و خلیج فارس را مشکل خواهد کرد بنابراین تنگه هرمز نقشی اساسی در برخورداری ایران از نیروی دریایی و افزایش قدرت آن را دارد.

تنگه هرمز تنگه ویژه، میان دو کشور است. سال‌هاست که بین دو کشور ایران و عمان یک کمیته مشترک فنی و همکاری‌های دوستانه نظامی وجود دارد که در آن، تهران و مسقط زمینه همکاری‌های دو طرفه بویژه تردد آبراه‌های منطقه از جمله تنگه هرمز را بررسی و در مورد آن تبادل اطلاعات می‌کنند و این مبادله در چارچوب همکاری‌های دو کشور قابل تفسیر است. آنچه مسلم است، دو طرف معتقدند که عبور شناورها از این منطقه باید صلح آمیز و بی‌ضرر باشد و طرف عمانی هم که شناورها و سواحل و مناطقی را در آن سوی این آبراه دارد، به این نکته توجه دارد که خواست ایران این است که این آبراه، آبراه صلح و دوستی باشد، نه آبراه جنگ و ستیز. (حافظ‌نیا، ۱۳۷۱: ۴۶۷) در عین حال جمهوری اسلامی ایران این آمادگی را دارد که در برابر هر اقدام تحریک آمیز ممکن هوشیاری به خرج دهد و واکنش شایسته‌ای داشته باشد. نظیر آنچه همزمان با سفر جورج بوش به منطقه به وقوع پیوست و سیاستمداران غربی تلاش کردند این منطقه را نزد افکار عمومی نا آرام جلوه دهند و جهان را علیه ایران تحریک کنند، اما اقدام به موقع ایران مانع جدی برای این ترفند آنان شد. چنین حرکتی با حضور اسماعیل احمدی مقدم، فرمانده نیروی انتظامی در عمان همزمان بود و برای مقامات عمانی به روشنی آشکار شد. آنچه علیه ایران در افکار عمومی منتشر شده بود فضا سازی رسانه‌ای بوده و واقعیت

نداشته است. همچنین مقامات عمان نیز تاکید کردند اهتمام ویژه‌ای دارند که مانع از هر حرکت و تحریکی در منطقه و ایجاد فضای آرام در آن شوند. (Hafeznia, 1992: 467)

ج: رزمایش مشترک

موضوعات مندرج در برنامه کاری را که شامل تقویت همکاری‌های دوجانبه ایران و عمان با موضوعات آموزشی، فرهنگی، ورزشی، همچنین امور مرزبانی و دریابانی مورد بررسی قرار داده و ابراز امیدواری کردند تا با توسعه مناسبات دوجانبه شاهد تحکیم روابط در زمینه همکاری‌های نظامی ایران و عمان باشند.

همچنین پشتیبانی از ناوگروه‌های ایرانی که نیاز به حمایت بنادر عمان دارند، رزمایش‌های مشترک به ویژه رزمایش‌های امداد و نجات و زمینه سازی رزمایش‌ها در سطح بالاتر دوجانبه کمیته نظامی مشترک ایران و عمان به شمار می‌رود. (shariat panahi, 2009)

این رزمایش شامل ناوشکن الوند، ناو موشک انداز شمشیر، ناو لجستیکی بوشهر و بالگرد AB212 از نیروی دریایی ارتش و یدک کش سفیر ۳ از نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی حضور دارند و همجواری کشورهای ایران و عمان با تنگه استراتژیک هرمز، عبور کشتی‌های بسیار از این منطقه و تهدیدهایی که برای این کشتی‌ها وجود دارد نقش مؤثر و اصلی این دو کشور را در ایجاد امنیت منطقه پر رنگ می‌کند. بر اساس معاهده سال ۱۳۸۹ بین نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران و عمان، رزمایش مشترک امداد و نجات دریایی هر ساله در یکی از دو کشور برگزار می‌شود.

د: روابط دیپلماتیک

میانجیگری عمان

ایران و عمان روابط خوب و مسالمت آمیزی در زمینه ارتباطات فرهنگی، اقتصادی، بازرگانی و تجاری داشته‌اند. عمان از توانمندی و ظرفیت‌های مناسبی در مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی را داراست و در دهه اخیر به عنوان یک کانال دیپلماتیک بین ایران و آمریکا نقش داشته است از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

الف: آزادی ملوانان

عمان در آزادی ملوانان انگلیسی که در سال ۲۰۰۷ به اتهام ورود غیر مجاز به آبهای ایران بازداشت شده بودند نقش داشته است. این ملوانان سرانجام پس از ۱۴ روز بازداشت در حالی که با لباس‌هایی نو برتن داشتند و همچنین هدایای ریاست جمهوری در دستشان بود با میانجیگری عمان آزاد شدند.

ب: آزادی سه کوهنورد

در تاریخ ۸ مرداد ۱۳۸۸ سه کوهنورد آمریکایی «سارا شورد»، «جاشوا فتال» و «شین بائر» که به اتهام جاسوسی در ایران دستگیر و بازداشت شده بودند در ۱۳ بهمن ۱۳۸۸ احمدی نژاد، رئیس جمهور ایران، در مصاحبه با تلویزیون دولتی پیشنهاد مبادله آنها با زندانیان ایرانی در امریکا را مطرح کرد: احمدی نژاد گفت: یک گفتگوهایی می‌شود که اگر بشود یک مبادله‌ای انجام دهیم. ما دوست نداریم کسی در زندان باشد ولی بالاخره این افراد تجاوز مرزی کرده‌اند و جرمشان آشکار است ولی آن ایرانی‌هایی که در زندان-های امریکا هستند هیچ جرم معلومی ندارند.

در ۲ خرداد ۱۳۸۹ نیز حیدر مصلحی، وزیر اطلاعات پیشنهاد مبادله این افراد با ایرانیان زندانی در امریکا را مطرح کرد و تاکید کرد که جاسوس بودن این سه امریکایی مشخص است. البته مقامات امریکایی در این مورد موضع محافظه کارانه‌تری داشته و تاکنون به صراحت به موضوع مبادله زندانیان در ایران و امریکا اشاره نکرده و حتی آن را تکذیب کرده‌اند.

ج: آزادی مجتبی عطاردی

مجتبی عطاردی (استاد دانشگاه صنعتی شریف) که در آذر ماه سال ۱۳۹۰ که به منظور شرکت در یک سمینار علمی به امریکا سفر کرده بود، توسط نیروهای امنیتی امریکا بازداشت شد و با تلاشهای انسان دوستانه سلطان قابوس پس از ۱۶ ماه بازداشت آزاد شد.

د: آزادی تاجیک

نصرت الله تاجیک سفیر پیشین ایران در اردن در ماه نوامبر سال ۲۰۰۶ به دست ماموران مخفی سیا دستگیر شد. دولت انگلیس اعلام کرد؛ براساس توافقی که با دولت امریکا

مبنی بر استرداد مجرمین دارد باید تاجیک را به آمریکا تحویل دهد. پس از صدور حکم استرداد، وزارت خارجه فعالانه وارد عمل شد و با وثیقه ۵۰۰ هزار پوندی توانست آزادی موقت دیپلمات ایرانی را به دست آورد که در ابتدا با رفت و آمد محدود همراه بود تا اینکه در حبس خانگی قرار گرفت سرانجام با وساطت سلطان قابوس پس از شش سال بازداشت، آزاد شد و به ایران بازگشت.

۲- روابط اقتصادی

الف: انرژی گاز

عمان هزینه خط لوله گاز را که از استان هرمزگان به سوهار کشیده می‌شود را پرداخت خواهد کرد و بخشی از گاز صادراتی احتمالا به کشورهای همسایه صادر خواهد شد. عمان در حال حاضر از قطر گاز طبیعی وارد می‌کند. اگر این پیش‌بینی‌ها محقق شود این خط لوله اولین کارکرد بین ایران و یکی از اعضای شورای همکاری خلیج فارس خواهد بود. پروژه قبلی صادرات گاز ایران به امارات به دلیل عدم توافق شرکت نفتی کرسنت و ایران بر سر قیمت متوقف شد. آدام ارلی سفیر سابق آمریکا در بحرین گفت: این سابقه نشان می‌دهد که سرراه خط لوله جدید ایران- عمان نیز یک "امایزرگ" وجود دارد و در بیست و پنج سال گذشته قراردادهای زیادی با ایران درباره اکتشاف، خط لوله و تجارت نفت امضا شده که معمولا مساله‌ای باعث انحراف آن شده است. آمریکا که جرایمی را علیه تجارت با ایران اعمال کرده درباره عمان اظهار نظر نکرده است. عبدالله بعبود مدیر برنامه مطالعات خلیج فارس در دانشگاه قطر گفت: آمریکا موضع عمان را درک خواهد کرد. عمان به گاز احتیاج دارد و از همسایگان خود گاز کافی دریافت نمی‌کند. اگرچه تحریم‌ها علیه گاز ایران نسبت به نفت کمتر است احداث خط لوله گاز طبیعی قابل تحریم شدن است. عمان از یک فرصت بسیار مطلوب برای بهره‌بردن از بازگشت ایران به اقتصاد جهانی برخوردار است. برخلاف عربستان، عمان ایران را یک تهدید نمی‌بیند و به همین دلیل از برنامه‌های عربستان در خصوص اتحادیه خلیج فارس دوری کرده است.

زمانی که نزار بن عبید مدنی معاون وزیر کشور عربستان در امور خارجی در یک کنفرانس منطقه‌ای در ماه مارس درباره اهمیت اتحاد در شورای همکاری خلیج فارس صحبت کرد،

یوسف بن علوی وزیر خارجه عمان قاطعانه گفت: عمان خواستار مشارکت در این طرح نیست. عمان تنها کشور حاشیه خلیج فارس نیست که از سیاست خارجی عربستان دوری می‌کند. قطر نیز به تبعیت از سیاست عربستان درباره مصر خودداری کرده و پس از ناآرامی‌های سال ۲۰۱۱ از اخوان المسلمین مصر حمایت می‌کند. مسیر انتقال گاز ایران به عمان در جلسه‌ای که با حضور مسئولان شرکت تاسیسات دریایی به عنوان پیمانکار بخش دریا، شرکت ملی صادرات گاز ایران، تیم کارشناسی از کشور عمان برگزار شد، نهایی و مشخص شد. به گفته مسئولان شرکت تاسیسات دریایی خط لوله صادرات گاز ایران به عمان، ظرفیت انتقال روزانه یک میلیارد فوت مکعب گاز طبیعی را خواهد داشت و این ظرفیت می‌تواند با توجه به نیاز بازار، تا ۱.۵ میلیارد فوت مکعب نیز افزایش یابد؛ پیش‌بینی می‌شود ساخت این پروژه تا سال ۲۰۱۷ میلادی تکمیل شود.

ب: صادرات ایران به عمان

در سال‌های اخیر مهم‌ترین اقلام صادراتی جمهوری اسلامی ایران به سلطان‌نشین عمان شامل محصولات آهن و فولاد غیر ممزوج و گرم‌نورد شده، قیرنفت، شمش آهن و فولاد ممزوج، محصولات آهنی اسفنجی، سنگ مس و کنسانتره‌های آن، فرش دستباف، فرآورده‌ها برای تغذیه کودکان، گل کلم و کلم بروکلی و سایر شیر خشک صنعتی می‌باشند

ج: واردات ایران از عمان

ارزش واردات جمهوری اسلامی ایران از سلطان‌نشین عمان در سال‌های اخیر به رقمی ترقیبی ۶۰ میلیون دلار رسیده است و با مقایسه حجم و ارزش مبادلات تجاری فی ما بین جمهوری اسلامی ایران و سلطان‌نشین عمان و با در نظر گرفتن ارزش واردات ۱۸ میلیارد دلاری این کشور از سایر کشورهای جهان می‌توان استنباط کرد که با وجود مزیت‌های فراوان کشور سلطان‌نشین عمان نسبت به سایر کشورهای حوزه خلیج فارس برای ایران (مانند وجود بهترین رابطه سیاسی حوزه خلیج فارس بین دو کشور، عدم وجود مشکلات نقل و انتقال پولی و گشایش اعتبارات اسنادی، اشتراکات فرهنگی و مذهبی، وجود اراده واقعی جهت توسعه روابط اقتصادی بین سطوح مختلف دولتی دو کشور) اما حجم مبادلات تجاری دو کشور از ۱۵۰ میلیون دلار تجاوز نمی‌کند که کوچک بودن این رقم در قیاس با حجم

مبادلات ایران با سایر کشورهای حوزه مذکور مانند امارات، کویت و بحرین بیشتر خود را نشان می‌دهد.

د: همکاری‌های کشتیرانی ایران و عمان

بندر بزرگ عمان در راستای توسعه همکاریهای اقتصادی دو جانبه با تهران در دوران پساتحریم، روابط تجاری و کشتیرانی با ایران را گسترش داده و از رقیبان خود پیش بیافتد. امارات متحده عربی پیش از این فعالیت کشتیرانی قابل توجهی با ایران داشت و حجم مبادلات کانتینری سالانه میان امارات و ایران پیش از دوران تحریم‌ها یک و نیم میلیون برآورد شده بود. اما اکنون بندر سوهار عمان توانسته از فضای ایجاد شده استفاده کرده و روابط کشتیرانی با ایران را گسترش داده، بویژه که عمان روابط گرم خود با تهران را حفظ کرده است.

بندر سوهار که یک جوینت ونچر ۵۰-۵۰ میان دولت عمان و بندر هلندی روتردام است به عنوان رگولاتور بندر عمل کرده و یک منطقه آزاد به وسعت ۴۵ کیلومتر را اداره می‌کند. این بندر تجارت بیشتر با شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی و شرکت نفت کش ملی ایران را هدف گرفته است. و به دنبال ارتباط با پایانه‌های ایرانی دیگری مانند چابهار است. بندر سلاله نیز به دلیل قرار گرفتن بر سر راه خطوط کشتیرانی اروپا و خاور دور، دارای موقعیت بسیار ممتاز جغرافیایی بوده و این امتیاز باعث شده است تا دسترسی آسانی را نه تنها به خلیج فارس بلکه به دریای سرخ، اقیانوس هند و سواحل دور آفریقا فراهم نماید. این بندر نقش بسیار موثری را در اقتصاد عمان برعهده داشته و با توسعه زمین‌های صنعتی و دورنمای افزایش مبادلات تجاری با سایر کشورهای منطقه، به عنوان بزرگترین و مهمترین بندر کانتینری کشور عمان با هزینه ای بالغ بر ۱۳۰ میلیون دلار توسعه داده شده است.

۳- روابط فرهنگی

الف: آداب و رسوم

تمدن و فرهنگ عمانی‌ها بیش از ۵ هزار سال سابقه دارد. زمانیکه جامعه و زیستگاه مردم براساس شکار و ماهیگیری تعریف می‌شد، باستان شناسان و کاوشگران آثار باستانی

کتیبه‌های زیادی پیدا کرده‌اند که بیانگر تمدن و فرهنگ مردم عمان در تاریخ باستان است. تاریخ برخی از یافته‌های کشف شده در مناطق جعلان بات الرأس الحد و سمدالشان به هزاره هفتم قبل از میلاد مسیح باز می‌گردد. در زمینه آداب و رسوم عمانی‌ها آمده است، عمانی‌ها مثل مردم ایران مراسم حنابندان دارند و اجرای آن در این دو کشور چندان تفاوتی ندارد. با این تفاوت که حنابندان عمانی‌ها قدری هنرمندانه تر انجام می‌شود، در این مراسم تمام زنان نزد عروس جمع شده و ظرف مخصوص حنا را که به شکلی زیبا آراسته شده می‌آورند و دست و پای عروس را بسیار زیبا منقش به حنا می‌کنند، البته دیگر دختران نیز همچون عروس دست‌های خود را منقوش به حنا می‌کنند. دیگر مراسم کشور عمان بیشتر ریشه‌های اسلامی و دینی دارد به ویژه ایامی همچون ماه مبارک رمضان، اعیاد مبعث و قربان و... است، همچنین هر کدام از اقلیت‌های قومی و نژادی فرهنگ‌های عمان نیز مراسمی مخصوص به خود دارند که تماشای آنها برای گردشگران جذاب است.

ب: توریستی و گردشگری

تعیین استراتژی منطقه‌ای و بین‌المللی با هدف توسعه صنعت گردشگری با توجه به ظرفیت‌های دو کشور و بویژه تقویت و گسترش خطوط هوایی و ایجاد زنجیره‌های اقامتی و ساخت هتل‌های چهار و پنج ستاره و با دیگر کشورهای دارای دانش فنی و تکنولوژی مذاکراتی به منظور عملیاتی شدن برنامه‌های بین‌المللی به انجام رسیده است. مدیرعامل هگتا و نماینده رئیس جمهور در شورای عالی گردشگری و سیاستگذاری میراث فرهنگی و صنایع دستی، طرح توسعه گردشگری سلامت و استفاده از امکانات موجود سازمان تامین اجتماعی برای گسترش گردشگری پزشکی و تعامل نظام بیمه‌ای در این خصوص بین دو کشور به ثبت رسیده است.

اقدامات اجرایی یادداشت تفاهم همکاری‌های گردشگری بین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری جمهوری اسلامی ایران و وزارت گردشگری سلطنت عمان و رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به امضاء رسید. در امضای این یادداشت تفاهم گفته شده: روابط بین جمهوری اسلامی ایران و سلطنت عمان، بسیار

عمیق و تاریخی است و دو کشور در همه ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همکاری‌های خوب داشته‌اند و نقش تعیین کننده‌ای در منطقه ایفا کرده‌اند. همچنین با اشاره به جاذبه‌های گردشگری ایران در بخش‌های زیارتی، تاریخی، طبیعی و گردشگری سلامت، بسیاری از مردم عمان از جاذبه‌های گردشگری و ظرفیت‌های درمانی جمهوری اسلامی ایران استفاده می‌کنند که در دهه اخیر آمار ورود عمانی‌ها به ایران افزایش یافته است و سیاست راهبردی وزارت گردشگری عمان، استفاده از ظرفیت مناطق تاریخی و فرهنگی برای جذب گردشگران بیشتر است و با توجه به تجربیات موفق ایران در این حوزه، ما علاقه مند به استفاده از این توان و تجربه هستیم و این سند به منظور ارتقاء روابط دوستانه میان دو کشور و در راستای اجرای مفاد یادداشت تفاهم همکاری‌های گردشگری در تاریخ ۱۵ مهر سال ۱۳۸۳ به امضاء رسیده است

ج: کمیته مشترک علمی

در راستای تقویت روابط متقابل میان ایران و عمان و تاکید دو کشور برگسترش ابعاد فرهنگی و علمی مناسبات، در چارچوب یادداشت تفاهم همکاری علمی، پژوهشی و فناوری میان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران و وزارت آموزش عالی عمان و نیز برنامه اجرایی این یادداشت تفاهم، کمیته مشترک علمی عمان و جمهوری اسلامی طی نشست‌های دوره‌ای برگزار گردیده است.

پس از بازدید هیئت عمانی از مراکز تخصصی کشور شامل پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست فناوری، دانشگاه شهید بهشتی، پژوهشگاه رویان و سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، دو طرف آمادگی خود را برای انعقاد موافقت‌نامه همکاری آموزشی، پژوهشی و فناوری میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت سلطنت عمان اعلام کردند. طرف ایرانی آمادگی خود را برای ارائه پروپوزال در زمینه‌های میکروآلگ، مهندسی ژنتیک، سلامت، بیوتکنولوژی، لیزر، علم پلاسما، انرژی‌های تجدیدپذیر، آب، کنترل ریزگردها و آلودگی هوا به انجام رسانید. گفتنی است طرفین آمادگی خود را برای همکاری مشترک در زمینه برگزاری کارگاه‌های آموزشی، کنفرانس‌ها و سمینارها، تجاری سازی و انتقال

فناوری، تبادل استاد و دانشجو، اجرای پروژه‌های پژوهشی مشترک در زمینه‌های فوق، ایجاد ساختارهای تحقیقاتی، گسترش زبان و ادبیات فارسی و عربی اعلام کردند.

د: برگزاری هفته‌های فرهنگی

برگزاری هفته‌های فرهنگی در ایران و عمان و برپایی اتاق‌های نمایش دائمی از محصولات هنرمندان ۳۱ استان کشور ایران در عمان از موارد مطرح شده در دیدار مسئولان معاونت صنایع دستی کشور و هیئت عمانی بوده و روابط ایران و عمان در حوزه صنایع دستی، روابطی بسیار قدیمی و دیرپا است. مسئولان عمانی به صنایع دستی ایرانی بسیار علاقه‌مندند و از آن استقبال می‌کنند. در این راستا سیستان و بلوچستان یکی از استان‌های پرکار ایران در حوزه صنایع دستی است که ارتباط بسیار قوی و قدیمی با کشور عمان در زمینه تبادلات صنایع دستی دارد و این ارتباطات به شکلی گسترده‌تر ادامه داشته است.

و با توجه به جایگاه خوبی که کشور عمان در تجارت و مبادلات بین‌المللی دارد و در زمینه برگزاری نمایشگاه‌هایی با حضور هنرمندان هر دو کشور و برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی، انجام پروژه‌های سرمایه‌گذاری مشترک و نیز هرگونه همکاری فرهنگی و آموزشی در زمینه صنایع دستی بین ایران و عمان و همچنین ظرفیت‌های گسترده ایران در حوزه صنایع دستی و در زمینه نمایشگاه‌ها نیز معاونت صنایع دستی که متولی امور نمایشگاهی در حوزه صنایع دستی گسترش یافته است.

صنایع دستی ایران بسیار عمیق و قدیمی است که به صورت مشهود در جهان شناخته شده، به همین منظور هر دو کشور سعی دارند در ایام هفته‌های فرهنگی به امر نشان دادن آداب و رسوم و فرهنگ دو کشور تمرکز نمایند. با توجه به قدمت تاریخی کشور ایران و همچنین اسناد بی شماری که در زمینه‌های مختلف وجود دارد، کارهای مهمی در جمع‌آوری، حفظ و نگهداری اسناد انجام شده که یکی از آنها اسکن اسناد و دسترس پذیری آن بر روی سایت است. با چاپ شیوه نامه فهرست نویسی اسناد رقمی، که از طرف ایران انجام شده توانسته قابلیت استفاده برای کشورهای منطقه و از جمله کشور عمان را نیز فراهم آورد. رئیس آرشیو ملی عمان در زمینه چگونگی حفظ و انتقال اسناد کشور عمان به آرشیو ملی ایران و برگزاری نمایشگاه‌ها و همایش‌های مشترک در زمینه-

های تخصصی آرشیوی را یکی از راه‌های گسترش همکاری‌ها برشمرده است. و همچنین تمام منابع موجود در رابطه با کشور عمان و ایران میان طرفین به صورت فهرست و اسکن شده، مبادله شود تا پژوهشگران دو طرف بتوانند به منابع بیشتری دسترسی داشته باشند. عوامل مهم فرهنگی دیگر همچون میراث معنوی، تاسیس کرسی زبان فارسی در عمان، سینما و تئاتر، موسیقی، مسابقات قرآن کریم نیروهای مسلح، افتتاح کرسی فقه اباضی در دانشگاه مذاهب اسلامی و .... در گسترش روابط ایران و عمان موثر می باشند.

نتیجه گیری:

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، ایران کمک‌های زیادی به استقرار و ثبات پادشاهی عمان کرده بود و نقش مهمی در ثبات این کشور در پنجاه سال گذشته داشته است. لذا بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، سلطان‌نشین عمان تلاش کرده است تا روابط خود با جمهوری اسلامی ایران را همچنان حفظ نماید.

همراه با شروع تجاوز ارتش بعثی به ایران، اکثریت کشورهای عربی به پشتیبانی از صدام برخاستند، در این میان نقش شورای همکاری خلیج فارس با محوریت عربستان بسیار پر رنگ جلوه می‌کرد، کمک‌های مالی و تسلیحاتی و لجستیک این کشورها به بغداد، کاملاً در مستندات تاریخی وجود دارد. با این وجود «عمان» در این سالها سعی کرد تا بی طرفی خود را حفظ کرده و در نوامبر ۱۹۸۵ با تلاش‌های سلطان قابوس، شورای همکاری خلیج فارس از تأیید همه جانبه مواضع صدام اجتناب کرد و از طرفین خواست تا به جنگ پایان دهند. سلطان قابوس در این زمان گفته بود: «قائل به گزینه دیگری جز همزیستی مسالمت آمیز میان ایران و کشورهای خلیج فارس نیستم»

در اینجا باید به نکته‌ای نیز اشاره کرد و آن بدبینی عمان نسبت به عراق بوده است، چراکه در جریان جنگ «ظفار» در بین دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی عراق به شدت از مخالفین، حمایت کرد در حالیکه که دولت وقت ایران، نیروهای نظامی خود را در اختیار سلطان قرار داد تا به سرکوب شورش‌ها پردازد.

تنگه هرمز به عنوان استراتژی‌کنترین گذرگاه دنیا، سایه سنگین خود را بر روابط تهران - مسقط گسترانیده است. این تنگه شاه‌رگ اقتصادی ایران است، تمامی صادرات نفت و ۸۰ درصد تجارت خارجی کشورمان از طریق این تنگه صورت می‌گیرد و همچنین برای عمان نیز حیاتی محسوب شده و تقریباً تنها راه مبادلات تجاری این کشور با همسایه‌های جنوب خلیج فارس می‌باشد. دفاع از این تنگه و نظارت بر تردد دریایی بنا بر موافقت نامه ۱۹۷۴ به طور مشترک بر عهده ایران و عمان قرار داده شده است و همین موضوع پتانسیل همگرایی را افزایش می‌دهد.

پادشاهی عمان از دیرباز سیاست میانجیگری را در دستور کار سیاست خارجی خود قرار داده است. این موضوع به دفعات در مورد ایران نیز صدق کرده است.

میانجیگری سلطان قابوس در ماجرای سه شهروند آمریکایی بازداشتی در ایران (سارا شورد، شین بائر و جاشوا فتال) که با پرداخت وثیقه ۱.۵ میلیارد تومانی از سوی پادشاه عمان آزاد شده و با هواپیمای اختصاصی وی راهی آمریکا شدند. همچنین آزادی مجتبی عطاردی (استاد دانشگاه شریف که در آمریکا بازداشت بود)، شهرزاد میرقلی خان (زندانی در آمریکا) و نصرالله تاجیک (سفیر اسبق ایران در اردن که در لندن بازداشت بود) با میانجیگری‌های سلطان قابوس محقق شد. همچنین خط لوله صادرات گاز ایران به عمان، ظرفیت انتقال روزانه یک میلیارد فوت مکعب گاز طبیعی را خواهد داشت و این ظرفیت می‌تواند با توجه به نیاز بازار، تا ۱.۵ میلیارد فوت مکعب نیز افزایش یابد؛ پیش‌بینی می‌شود ساخت این پروژه تا سال ۲۰۱۷ میلادی تکمیل شود.

در بین کشورهای منطقه خلیج فارس، مقامات عمانی بیشترین رفت و آمد خود را به تهران دارند. سفر مقام‌های سیاسی، اقتصادی، پارلمانی، آموزشی و بازرگانی دو کشور به طور مستمر انجام می‌شود و در سال‌های اخیر نیز شدت بیشتری پیدا کرده که می‌توان به سفر محمود احمدی نژاد و حسن روحانی به عنوان روسای جمهور و علی لاریجانی رئیس مجلس شورای اسلامی و در مقابل سفر معاون سلطان عمان و رئیس مجلس ملی این کشور و سفر پادشاه عمان به تهران در مرداد ۱۳۸۸ و همچنین سفر دوم وی در ۲۹ مرداد ۱۳۹۲ اشاره کرد.

با وجود همکاری نظامی عمان با آمریکا و پیمان نامه امنیتی ۱۹۸۰ بین دو کشور که به موجب این پیمان به امریکا اجازه داده شد تا از تسهیلات بندری، پایگاه‌های دریایی و هوایی عمان در نقاط مختلف کشور به ویژه جزایر استراتژیک آن استفاده کند؛ ولی حاکمان مسقط در این موضوع نیز تا جایی که توانسته‌اند سعی داشتند توازن را با همسایه آبی خود، ایران حفظ کنند. تشکیل کمیته نظامی مشترک و برگزاری جلسه سالانه این کمیته در تهران و مسقط نمادی از همکاری‌های نظامی دو کشور است. همچنین پهلوگیری ناو لجستیکی خارک و ناو شهید قندی در سی امین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در بندر مسقط از زمینه‌های همکاری بین دو کشور در زمینه نظامی حکایت دارد. با این حال عمان به علت ملاحظات منطقه‌ای هیچ گاه حاضر نشده است در مانورهای نیروی دریایی ایران شرکت کند.

همچنین سلطان نشین عمان، حق ایران در دستیابی به فناوری صلح آمیز هسته‌ای را به رسمیت شناخته و آن را حق مسلم ایرانیان می‌داند. سران این کشور در ملاقات‌های مختلف با مقامات کشورمان، داشتن فناوری صلح آمیز هسته‌ای را نیاز لازم و ضروری حال و آینده ایران و دیگر کشورهای منطقه دانسته‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Abscess, Abdul Razzaq, experience and Tsly•Abrar al-Ahrar, to correct Hasan Ghazi Tabatabaei, Faculty of Letters, University of Tabriz, Bita.
- Ahmadi-Pour, Z; rhetorical, M. (2003)."Critical geopolitics" magazine lecturer in the Faculty of Humanities, sixth session, fourth issue (s 27), winter.
- Ali Yahya Muammar al-Ibadi, (1992), one of the moderate Islamic religions, translated by Hamid Reza Sheikh, Meshkat Journal, Issue 33, Winter.
- Atvtayl, Zhnvrvyd et al., (2002), geopolitical thought in the twentieth century, translated by Mohammad Reza Hafeznia and HashimNasiri, Tehran, Institute for Political and International Studies.
- Alavi Kia, Majid, (1992), "The importance of geo-strategic and regional policies of the Islamic Republic of Iran, Majid Alavi Kia's speech, the head of the Center for Asia Pacific Studies and Australia in the first round of Iranian Studies at Australian National University.
- Barghamadi, A.. (2014), the impact of geopolitical relations between Iran and Oman in Oman
- Berthold, Ashpvlr (1973), History of the Mongols in Iran, Mahmoud Myraftab, firm Translation and Publication, Tehran.
- Chamankar, MJ, (2002), Dhofar crisis in the last decade, Iran's foreign relations Pahlavi, Iranian Contemporary History Quarterly, Volume 2, Issue 5 and 6.
- Dawn, Mahmoud, (1988), the power struggle in the Persian Gulf, courier translation and publication, in Tehran.
- Dkmjyan, Hrayr, (1965), Islamic movements in the Arab world, Hamid Ahmadi, cosmos, Tehran
- Emami, Mohammad Ali, (2011), domestic factors in the Persian Gulf, Institute for Political and International Studies publication.
- Ezzati, the glory of God (2001), geopolitics, Tehran: Publication side.
- Ghasemi NARAGHI, Ly→Asghr; Hm→Kary Council Persian Gulf, office politics and international studies, published by the Ministry of Foreign Affairs, Tehran2000
- Gvtshmyd, Alfrdfn, on Iran and its neighboring countries to extinction time of Alexander the Parthians, Kay KavusJahandar, scientific, Tehran, Bita
- GhobadianiMarvazi,Naser (1978), Safarnama, to try to pour heavy rare, joint-stock company Pocket Books, Tehran.

- Ghasemi NARAGHI,(2000)Ly-Asghr; Hm-Kary Council Persian Gulf, office politics and international studies, published by the Ministry of Foreign Affairs
- Haji Myrrb, M., (2003), "new Middle East strategy Islamic Republic of Iran", Institute for Strategic Studies.
- Hassan Rohani, (2004), the concept of national sovereignty before and after September 11: legal and political implications ", Journal of Foreign Policy, Issue 1, Spring.
- Iqbal Ashtiani, A. (1987), History of the Mongols in Iran, Amir Kabir Publications, Tehran
- Islamic Association of Students in Europe, (1976), Dhofar revolution and developments in the Persian Gulf, set, Karama 7, no less, unwarranted.
- J. Walden A., (2001), "a new global position in the Persian Gulf, Persian Gulf Geopolitics at the beginning of the new millennium", Proceedings of the Eleventh International Conference on the Persian Gulf in January.
- Jurist, A., (1978), Buwayhid and conditions of their time living with charts of that era, Saba, Tehran.
- Kamran front, Shahindokht, (1992), the history of the neighboring countries of Iran, Volume 1, Tehran, Tehran University
- Khasibi, Mohammed Ibrahim, (1965), the SeljuksVghz in Kerman, edited by Mohammad EbrahimBastaniParizi, Tahoori, Tehran.
- MarashiSafavi, Mohammad Khalil, (1984), Tavarikh Assembly on Vvqay after the fall of Safavids to the year 1270 AH, translation Abbas Iqbal, Tahoori, Tehran.
- Ministry of Foreign Affairs (1977), the imperial government relations with countries in the field of managing the ninth, Department of Publications and Documents Ministry of Foreign Affairs, Tehran.
- Mir Haider, Valley (1999), "Geopolitics: redefine". Geographical Research Quarterly, Volume XIII, Issue 4. Mashhad, winter.
- Mir Haider, Valley (2005), "Siri geopolitical developments."Proceedings of the Congress of Iranian Association of Geopolitics.
- Mojtahedzade win (1998). "Geography and politics in the world of facts brief look at some of the concepts of political geography and geopolitics". Monthly political information - economic. Tehran: Number 122-121
- Mojtahedzadeh, win, (1997), the islands of Tunb and Abu Musa lead in the search for peace and cooperation in the Persian Gulf, edited by Hamid Reza Malek, Mohammad Nouri, Institute for Political and International Studies, Tehran.

- Muir, Richard (2001). New income on geopolitics. Mir Haider Syed Yahya Safavi Valley in collaboration with the translation, publication Armed Forces Geographical Organization. Tehran: Institute for Political and International Studies.
- Mujtahidzade, win, (2003), Iranian ideas and geopolitical transformations, Tehran, Nshrny
- Nia, H., (1992), Ancient, 3 vols., World Book, Tehran
- One, A., (1996), Oman, the State Institute for Political and International Studies, Tehran
- Philosophical, N., (1964), the foreign policy of Iran in the Safavid period, the corporation Pocket Books, Tehran
- Rezaei, Alireza, (2000), A Theory of Foreign Policy Journal A.a theory of international relations strategy. Year XVI, No. 48.
- SADID prince, Mohammed Ali Khan, (1992), History of Muscat, Oman, Bahrain and Qatar in their relations with Iran, translated by Ahmad authority, the world of books, Tehran.
- Sadr al-Din Hasan Ali bin Nasser al, (2002), Zbd•Tavarikh, news Seljuk rulers and kings, translation Ramadan tribe Baghdadi Ali Khomeini, Tehran.
- Sajjadpour, Seyed Mohammad Kazem, (2003), "Iran's foreign policy challenges after September 11, the old issues and new formats", a publication of the Institute for Strategic Studies.
- Science, A., (1993), my interview with King, The Secret Diaries Amir Alam, the translators, the New Deal, Tehran.
- Secretary-born, Prince, (2001), "The Impact of Dialogue among Civilizations on foreign policy c. 1. Iran, "Foreign Policy Journal, Spring.
- Shabani, R., (1991), the social history of the era Afsharid modern Tehran.
- Shamim, A., (1992), Iran during the Qajar dynasty, scientific, Tehran
- Taghavi principle, grant, (2006), New Geopolitics of Iran from Afghanistan to Georgia, Tehran, Ministry of Foreign Affairs.
- Taghizadeh, H., (1971), Parviz to Genghis, publications Foroughi, Tehran.
- Trade Studies and Research Institute of Iran, (1985) 1973-1982 Image foreign trade statistics, Tehran.